

СОЛОВЙОВА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА
КУРНОСЕНКО ВОЛОДИМИР ГЕРАСИМОВИЧ

**ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

ОДЕСА – 2013

ББК 65.9(4Укр)321.82-112

УДК 338.43/49:658.81-043.86/044.237(477)

ISBN 5-8404-0251-6

Соловйова О.М., Курносенко В.Г. Інфраструктурне забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств: (Монографія) – Одеса: ВА «АСПЕКТ», 2013. -189 с.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Савенко І.І - завідувач кафедри маркетингу та логістики, доктор економічних наук, професор Одеської національної академії харчових технологій

Сахацький М.П. - завідувач кафедри менеджменту та маркетингу, доктор економічних наук, професор Одеської державної академії будівництва та архітектури.

В монографії розкрито теоретичні та методичні основи інфраструктурного забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств, досліджено сучасний стан та можливостями використання його аграріями. Особливу увагу приділено тенденціям розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств Одеської області та обґрунтуванню напрямів її поліпшення.

Для науковців, викладачів, спеціалістів аграрної сфери, аспірантів та студентів аграрних вузів, працівників органів влади та всіх, хто цікавиться проблемою інфраструктурного забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах.

Друкується за рішенням вченої ради Одеського державного аграрного університету, протокол №4 від 27 грудня 2012 року.

О.М.Соловйова, В.Г.Курносенко, 2013
Одеський державний аграрний університет, 2013.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	8
1.1. Економічна сутність та складові інфраструктурного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку аграрної продукції.....	8
1.2. Об'єктивна необхідність розвитку інфраструктурного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку аграрної продукції.....	22
1.3. Світовий досвід та вітчизняна практика інфраструктурного забезпечення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств.....	36
Висновки до Розділу 1	51
Розділ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	53
2.1. Сучасний стан та тенденції виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами	53
2.2. Напрями реалізації продукції сільськогосподарських товаровиробників	73
2.3. Особливості організації товароруку сільськогосподарської продукції на аграрному ринку.....	112
Висновки до Розділу 2	124
Розділ 3. НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	126
3.1. Обґрунтування розвитку системи збуту у сільськогосподарських підприємствах.....	126
3.2. Напрями диверсифікації каналів реалізації сільськогосподарської продукції.....	138
3.3. Інформаційно – консультативне забезпечення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств	151
Висновки до Розділу 3	162
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	164
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	167
ДОДАТКИ	183

ВСТУП

Нині сільськогосподарські підприємства функціонують у складних економічних умовах, які характеризуються обмеженою купівельною спроможністю населення, зростанням конкуренції з боку зарубіжних постачальників, недостатньою державною підтримкою, посиленням диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, високими темпами подорожчання ресурсів. За таких умов сільськогосподарські товаровиробники повинні здійснювати стратегію «самооздоровлення», а саме: проводити заходи, які б сприяли підвищенню конкурентоспроможності за рахунок раціонального використання ресурсного потенціалу, гнучкого пристосування результатів виробничої діяльності до мінливих ринкових умов, ефективної організації виробництва та збуту продукції. Забезпечення ефективного збуту продукції для товаровиробників є важливим, оскільки від результатів цієї діяльності залежить організація виробництва, його матеріально-технічне забезпечення; обсяг збуту визначає величину доходів, масу прибутку, рівень рентабельності, розмір та величину інвестицій на оновлення і розширення виробництва.

Водночас, адаптація сільськогосподарських товаровиробників до ринкових відносин відбувається вкрай повільно внаслідок відсутності прозорих та доступних каналів реалізації виробленої продукції, монополізації ринку посередницькими структурами, слабким рівнем фінансово-кредитного забезпечення, недосконалістю інфокомунікаційних технологій і мережі дорадчих служб. Поглиблює перелік зазначених проблем низький інноваційний потенціал галузі сільського господарства, зумовлений, зокрема, розривом ланцюгів імплементації досягнень аграрної науки у практику діяльності товаровиробників.

Своєчасність та нагальність розв'язання зазначених проблем спонукає до наукового пошуку та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування дієвого інфраструктурного середовища, яке має забезпечити ефективність виробничої і збутової діяльності сільськогосподарських товаровиробників, що і зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Теоретичні положення щодо визначення елементів інфраструктури аграрного ринку розкрито в наукових працях М. Коваленка, О. Іншакова, О. Рускова, І.Сороки та ін. Ринковий аспект функціонування інфраструктури розкривається в положеннях наукових праць П. Самуельсона, В. Нордсауса, П. Беленького, А. Грищенка, В. Соболева, В. Подгорного та ін. Особливості збутової діяльності сільськогосподарських товаровиробників розкрито у наукових працях О.Шпичака, І. Свиноуса, В. Збарського, В. Колесник, О. Попової, Д. Крисанова, О. Шпикуляка, М. Маліка, О. Гудзінського. Окремі дослідження проводилися і у сфері інфраструктурного забезпечення суб'єктів аграрного ринку, зокрема, за авторства таких науковців, як Ю.Лупенко, П. Гайдуцький, П. Саблук, М. Солодкий, В. Гниляк, М. Лобанов, Є. Кирилюк, Р. Корінець, Л. Швецова та ін. Зазначені наукові праці стали основою для побудови теоретичної бази дослідження, водночас питання розробки адекватної потребам сільськогосподарських товаровиробників

структури та механізмів розвитку елементів інфраструктури аграрного ринку залишилися мало розкритими, вони не відображають динамічних змін в аграрному секторі економіки. Отже, теоретична та практична значимість зазначених проблем, їх недостатній аналіз у вітчизняній економічній літературі доводять актуальність обраної теми даного дослідження.

Виконана робота є результатом наукових досліджень, проведених згідно з планом науково-дослідних робіт Одеського державного аграрного університету за темою “Проблеми розвитку системи управління в АПК України” (номер державної реєстрації 0110U006780).

Метою проведеного дослідження є теоретичне й методичне обґрунтування системи організації збутової діяльності сільськогосподарських товаровиробників та розробка практичних рекомендацій щодо її удосконалення із урахуванням галузевих та регіональних особливостей розвитку інфраструктури. Для досягнення поставленої мети передбачалося вирішення таких завдань:

- систематизувати теоретичні положення сутності збутової діяльності, інфраструктури аграрного ринку та її складових;
- обґрунтувати об’єктивну необхідність розвитку інфраструктурного забезпечення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств на ринку аграрної продукції;
- узагальнити зарубіжний досвід інфраструктурного забезпечення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств та обґрунтувати напрями його використання у вітчизняній практиці;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції виробництва продукції сільськогосподарськими товаровиробниками з метою визначення напрямів його розвитку;
- вивчити організацію товароруку сільськогосподарської продукції на аграрному ринку та особливості функціонування об’єктів інфраструктури аграрного ринку з метою розробки заходів щодо удосконалення їх функціонування;
- визначити вплив об’єктів збутової інфраструктури на ефективність виробничої та збутової діяльності сільськогосподарських підприємств;
- розробити комплекс організаційно-економічних заходів щодо удосконалення збутової діяльності сільськогосподарських товаровиробників із урахуванням особливостей функціонування інфраструктури регіону;
- обґрунтувати розвиток оптових ринків сільськогосподарської продукції та доступу до них сільськогосподарських товаровиробників;
- розробити напрями поліпшення інформаційно-консультативного забезпечення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств регіону.

Об’єктом дослідження є організаційно-економічні відносини сільськогосподарських підприємств із суб’єктами збутової інфраструктури, фактори, процеси та явища, які формують і визначають їх розвиток.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і прикладні аспекти

інфраструктурного забезпечення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Теоретичним підґрунтям проведеного дослідження були положення економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених з проблематики функціонування та розвитку інфраструктурного забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових (*діалектичний, наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу*) та спеціальних економічних методів: *порівняльного аналізу* (для порівняння кількісних показників інфраструктурного забезпечення на регіональному рівні); *статистико-економічний* (збір, обробка статистичних даних, дослідження динаміки економічних параметрів діяльності сільськогосподарських товаровиробників, табличного та графічного подання отриманих результатів); *кореляційно-регресійного моделювання* (при встановленні взаємозв'язку між кількістю реалізованого молока, його виробничою собівартістю та ціною реалізації, валового надою молока та площею сільськогосподарських угідь); *економіко-математичного моделювання* (при обґрунтуванні доцільності створення та оптимізації розвитку власної роздрібною мережі сільськогосподарських підприємств); *монографічний* (дослідження досвіду та практики ефективного використання базових елементів інфраструктури аграрного ринку окремими сільськогосподарськими підприємствами).

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблемами інфраструктурного забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств, законодавчі та нормативні акти України, дані фінансової і статистичної звітності сільськогосподарських підприємств Одеської області, офіційні дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в Одеській області, Головного управління агропромислового розвитку Одеської обласної державної адміністрації, інформація мережі Інтернет та власні спостереження автора.

До основних результатів дослідження, які розкривають сутність та зміст проведеної роботи і характеризують її наукову новизну, слід віднести те, що вперше розроблено систему інформаційно-консультативного забезпечення збутової діяльності на основі комплексного підходу, що передбачає охоплення усіх суб'єктів аграрного ринку, що сприятиме оволодінню (забезпеченню) достовірною та різнобічною інформацією товаровиробників для прийняття раціональних оперативних і стратегічних управлінських рішень. Крім цього удосконалено: економічні взаємовідносини сільськогосподарських товаровиробників із кінцевими споживачами через розширення збутових можливостей на основі запровадження альтернативних до існуючих форм збуту: «збери сам», реалізація з поля, фермерські ринки, що сприятиме скороченню кількості проміжних ланок товароруку, прямих відносин «виробник – споживач» та зниженню ціни для кінцевого споживача; напрями диверсифікації існуючих каналів збуту сільськогосподарської продукції із урахуванням регіональних особливостей через створення мережі

міжрайонних оптових ринків сільськогосподарської продукції, що сприятиме формуванню оптових (або крупнотоварних) партій товару, обґрунтованого рівня цін, створенню цивілізованих умов реалізації. Дістали подальшого розвитку теоретичні аспекти розвитку збутової інфраструктури аграрного ринку як допоміжної, багатогалузевої та відокремленої від виробничої діяльності товаровиробників, та аргументація її функцій відповідно до об'єктивних особливостей сільського господарства, які передбачають збереження біологічних властивостей сільськогосподарської продукції в процесі її проходження окремих ланок маркетингових ланцюгів та розбудову інформаційних мереж для сільськогосподарських товаровиробників; засади створення сільськогосподарськими товаровиробниками виробничо-збутового комплексу на принципах кооперації, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, що сприятиме послабленню монопольного впливу переробних підприємств при збуті продукції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані висновки і розроблені рекомендації можуть бути використані у процесі розв'язання актуальних проблем інфраструктурного забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Теоретичні аспекти функціонування елементів інфраструктури аграрного ринку, що виступають головним чинником розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств, використовуються в навчальному процесі Одеського державного аграрного університету при викладанні дисциплін “Управлінський консалтинг”, “Біржовий ринок”, “Фінансовий ринок”, “Інформаційно-консультаційна діяльність”, “Менеджмент сільськогосподарських кооперативів”, “Маркетинг сільськогосподарських кооперативів” (акт № 01-22/33-886 від 21.06.2011 р.).

Рекомендації автора щодо розвитку організаційно-економічного механізму аграрного ринку використовуються в практичній діяльності Головним управлінням агропромислового розвитку Одеської обласної державної адміністрації (довідка № 8-1463 від 18 червня 2011 р.), Управлінням агропромислового розвитку Комінтернівської районної державної адміністрації Одеської області (довідка № 232 від 21.06.2011 р.), Одеською обласною сільськогосподарською дорадчою службою (довідка №24 від 11.06.2011 р.).

